

RAZGOVOR S BORISOM MAŠIĆEM, MUZEJSKIM SAVJETNIKOM U MUZEJU GRADA ZAGREBA

IM 47, 2016.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

dr. sc. VENDI JUKIĆ BUČA □ Zagreb

VENDI JUKIĆ BUČA: Razmišljanja o zadaćama muzejske ustanove i iskustvima muzejskog rada objavili ste nekoliko puta, primjerice u članku objavljenome u *Zborniku 4. zagrebačkog arhivskog dana* (2013.) te u predgovoru publikaciji *Religijske medaljice* (2014.).

Što vas je potaknulo da kao arheolog artikulirate specifičnu problematiku te obilježja i instrumente muzejske struke?

BORIS MAŠIĆ: Odgovor na vaše pitanje vrlo je jednostavan: pa ja radim u muzeju. Govoreći iz vlastitog iskustva, imao sam sreću da kustoski “zanat” učim od majstora muzealaca, i to u vrijeme dok se prije dvadesetak i više godina pripremao novi stalni postav Muzeja grada Zagreba. Kada se prisjetim tih dana i sebe kao nadobudnog arheologa terenca, kojemu su strogo zadani okviri i uzusi struke bili nepremostiva profesionalna granica, razumijem koliki su trud ulagali, nadasve Nada Premerl i Željka Kolveshi te arhitekt Željko Kovačić, ali i druge kolege, ne bi li me uvjerali u specifičnost muzejskog pristupa interpretaciji arheoloških nalaza.

K tome, spletom sretnih okolnosti, nekoliko sam puta prisustvovao manifestaciji dodjele Godišnje nagrade Europskoga muzejskog foruma, u sklopu koje se, u obliku svojevrsnoga prijamnog ispita, predstavljaju nominirani muzeji. Slijedom tog iskustva, ja bih sve buduće muzealce prije stručnog ispita poslao da prisustvuju jednoj takovoj sesiji jer ona pruža uvid u suvremena promišljanja, prije svega u komunikaciju muzeja s njegovim korisnicima. Naime, kada fokus svoga stručnog rada preusmjerite s muzejskog predmeta na muzejskog korisnika, a to nama muzealcima nije baš lagana zadaća, otvara vam se niz novih pitanja na koje potom odgovore nalazite u stručnoj literaturi i tek tada vidite koliko su ispiti kod profesora Ive Maroevića bili promišljeni i svrshodni. Tek tada shvatite i kako je svejedno izlažete li fibulu kasnolatenske sheme ili – ako radite, primjerice, u Muzeju prekinutih veza – haltere, bitno je da posjetitelju prenesete znanje o tom predmetu. Za mene je upravo posredovanje u prenošenju muzejskog znanja najveći izazov jer je učinak posredovanja lako provjerljiv u reakcijama posjetitelja. Rezultat svega toga jest činjenica da danas svoje stručno vođenje studenata arheologije kroz muzejski postav MGZ-a počinjem isticanjem činjenice

sl.1. Boris Mašić uz postament na izložbi *Sveta mjesta starih Zagrepčana – hodočasnicička odredišta Zagrepčana u 17. i 18. st.*; snimila Vendi Jukić Buča.

da se rad arheologa u muzeju bitno razlikuje od rada arheologa, primjerice, u znanstvenoj instituciji ili u službi zaštite spomenika. Što dodati osim da zahvaljujem svima koji su mi pomogli da to shvatim – a ne čini se baš kompliciranim!

V. J. B.: Zalažete se za izlagački pristup interpretacije konteksta u kojemu je izložak poticaj, a ne samo za prezentaciju opisivanjem muzejske građe. Taj pristup podrazumijeva opsežan angažman autora/kustosa, ali je konačni rezultat sadržajan i posjetitelju zanimljiv.

Koje sve aktivnosti podrazumijeva takav izlagački pristup, tj. na koje se sve načine može prići interpretaciji muzejske građe? Kolika je uloga kustosa, a kolika “opredmećenog argumenta” – izložka (izraz koji ste vi definirali)?

B. M.: Svakom istraživaču, bio on arheolog, medicinar, botaničar, informatičar..., uvijek se nameće pet novinarskih pitanja: tko?, što?, kada?, gdje? i kako?, a često se dodaje i šesto: zašto?

Ako pri primarnoj muzejskoj obradi nekog predmeta (a slično je i s arheološkim nalazom na terenu) ne tražimo odgovore na spomenuta pitanja, rezultat rada bit će osnovna deskripcija promatranoga, odnosno podaci o dataciji, dimenzijama, sastavu, izgledu, stanju... Premda suhoparni, ti su podaci temelj znanja o istraživanome, ali ako se to znanje ne dograđuje odgovorima na prethodno navedena pitanja, s obzirom na to da nam je predmet proučavanja ljudsko djelovanje u prošlosti, mislim da nismo ispunili zadatak.

Naime, ako znamo podatak da muzeji izlažu između

2 i 7 % fundusa, znači da najmanje 93 % muzejskog sadržaja i s njime povezanoga znanja ne prenosimo korisnicima.

Velik je to izazov i obvezujuća stvarnost koja nagovještava burne godine što stoje pred muzealcima. Kada govorimo o izazovu, riječ je o činjenici da živimo u vremenu kada industrija zabave neumoljivo konkurira muzejima nudeći posjetitelju čak i kvalitetne sadržaje, te da se sve češće osnivaju interpretacijski centri (često i pod nazivom muzej) koji populariziraju baštinu. U tom kontekstu muzejski predmet kao autentično svjedočanstvo prošlosti postaje jedini argument kojim možete pridobiti posjetitelja, no nameće se pitanje njegove adekvatne prezentacije kojom bismo trebali pridobiti posjetitelja da svoje slobodno vrijeme provede u muzeju. Imamo sreću baviti se *primijenjenom umjetnosti baštinske komunikacije* i ako muzej gledate kao kuću ideja, a ne kuću predmeta, ne postoje granice vaše kreativnosti, osim vaše imaginacije.

Tim se temama muzealci bave već niz desetljeća – nije to ništa novo! Imate “brdo” literature o tim pitanjima, a ako imate sreće pratiti suvremene izlagačke trendove te ako, kao ja, imate poticajno okruženje u kojemu s kolegama kao što su dr. sc. Maja Šojat-Bikić, voditeljica Informatičkog odjela MGZ-a, ili Željka Kolveshi, muzejska savjetnica, možete provesti sate razgovarajući o nečijem izlagačkom diskursu ili o problemu informacijskih danosti neke recentne građe kao da je riječ o Keopsovoj piramidi, onda vam interpretacija konteksta u kojemu je predmet “živio” postaje jedini mogući način njegove muzejske valorizacije.

V. J. B.: Izložba *Sveta mjesta starih Zagrepčana – hodočasnička odredišta Zagrepčana u 17. i 18. stoljeću* realizirana je na način da je izložak stavljen u drugi plan, uz isticanje konteksta vremena i prostora iz kojega potječe. Koliku je ulogu takva “scenografija” izložbe imala u prezentaciji navedenog konteksta?

B. M.: Ta je izložba paradigma onoga o čemu smo govorili. Naime, tijekom inventarizacije religijskih medaljica pronađenih u Remetama i na zagrebačkom Dolcu shvatio sam da vrlo malo znam o mjestima/svetištima iz kojih potječu medaljice koje nazivamo hodočasničkim. Bio je to poticaj za izložbenu eksplikaciju hodočasničkih odredišta u kojoj će medaljice biti samo materijalna potvrda o hodočašćenju u to svetište. One su, dakle, svojevrsna – u znanstvenoj bismo argumentaciji rekli – fusnota ili bilješka. Mislim da malo kojeg posjetitelja zanimaju same te medaljice kao artefakti, odnosno kao obrtnički proizvodi 17. i 18. st. čija je religijska konotacija i danas neupitna. Stoga je izlagački pristup bio inverzan: ne govoriti o medaljicama već o mjestima iz kojih su donesene jer mi se čini da je široj muzejskoj publici poznat samo manji broj od 21 hodočasničkog odredišta. Medaljice su bile izložene u vitrinama smještenima unutar valjkastog postamenta na kojemu su bili tekstovi i fotografije o tim odredištima. Kako je tlocrt valjka točka,

ti su valjci bili točke na svojevrsnoj karti Europe koju smo pokušali uprizoriti u ulaznom prostoru Muzeja. Od “najveće točke”, koja je predstavljala Zagreb, posjetitelju se nudilo da sam odabere u koje će svetište “hodočastiti”. Prema reakcijama posjetitelja, stekao sam dojam da su zadovoljni tim načinom: znali su “kamo idu, koliko kilometara moraju pješaćiti te koliko im je dana potrebno da tu kilometražu propješaće”.

V. J. B.: Autor ste brojnih izložbenih projekata. Koje biste mogli izdvojiti i koje su njihove posebnosti?

B. M.: Svaka je izložba rezultat kreativnog rada, pa stoga i odraz autorskog pristupa. Već dulje vrijeme razmišljam o tome kako bi se u svakoga autora izložbe, kao i u slikara ili književnika, mogla prepoznati “stilska karakteristika”, pa čak i “stvaralačke faze”.

No to je tema za opsežan stručni članak. Izložbeni projekti u kojima sam sudjelovao raznorodni su pa me kolege često nazivaju “kustosom širokog spektra”, naravno, aludirajući na antibiotik. Ali s obzirom na to da me, barem u većini primjera, intrigira upravo kustoski diskurs, a ne samo osnovna struka, moram istaknuti izložbu na kojoj sam se prvi put našao u ulozi kustosa izložbe, a riječ je o izložbi *Dobro mi došiel prijatel – Viki Glovacki*.

Tada, 2006. godine, autorice izložbe Vesna Leiner i Maja Šojat-Bikić pozvale su me da im se pridružim u realizaciji projekta. Bio sam nemalo zatečen pozivom jer nijedan segment izložbe nije pripadao području moga formalnog obrazovanja. No cijeli je koncept izložbe, kao i osobnost Vikija Glovackog, bio neformalan i intrigan, ali i izrazito kompleksan pa poziv za sudjelovanje u projektu nisam mogao odbiti. Reakcije posjetitelja na izložbu bile su više nego dobre, a cijela je izložba odisala pasatističkim duhom. Razine uložene emocija i promišljanja izložbenog diskursa rezultirale su jednim od meni najdražih komentara posjetitelja: *Ovakvu izložbu mogao je napraviti samo netko tko jako voli Zagreb*, a ja bih dodao: ... i svoj posao.

V. J. B.: Muzejsku izložbu smatrate artefaktom *uvjetovanim vremenom, mjestom te društvenim kontekstom u kojemu nastaje*, a formu muzejskog kataloga odvajate od forme kataloga muzejske građe. Koja je temeljna razlika? Kako zabilježiti izložbu, a kako prezentirati muzejsku građu?

B. M.: Mnogi kolege imaju devizu kako je izložba prolazan te prostorno i informacijski ograničen medij prenošenja muzejskoga znanja te da se treba koncentrirati na katalog kao trajniji te količinom informacija relativno neograničeni medij. Stoga se često događa da su katalozi izložaba znanstvene monografije koje ne korespondiraju s izložbom. Prema podacima koje je obradila kolegica Maja Šojat-Bikić za razdoblje od 1909. do danas, na uzorku od 512 izložaba u MGZ-u pokazalo se da su izložbe u prosjeku trajale 33 dana, pa teza o prolaznosti nesumnjivo ima čvrsto uporište. Opravdana je i teza da je na izložbi teško “opredmetiti” cjelokupno znanje

o izloženom sadržaju jer je upitno koliko ga posjetitelj može percipirati, ali upravo je u tome i zahtjevnost kustoske profesije.

Na izložbi kao *primarnome mediju muzejske komunikacije* kustosu je omogućeno da vlastitim odabirom kreira specifičan način prenošenja znanja čija kvaliteta ovisi samo o umijeću, darovitosti i imaginaciji autora. Stoga je, prema mome mišljenju, nužno da katalog izložbe odražava izložbeni diskurs, odnosno da on bude svojevrsna memorija tog diskursa, poglavito ako imamo na umu da je izložba samo jedan od oblika muzejske komunikacije s korisnicima, a zbog "čari originala" zasigurno najznačajniji i najsugestivniji.

V. J. B.: Zahvaljujem na razgovoru.

Napomena

S Borisom Mašićem, muzejskim savjetnikom i voditeljem Srednjovjekovne arheološke zbirke Muzeja grada Zagreba, u povodu izložbe *Sveta mjesta starih Zagrepčana – budočasnička odredišta Zagrepčana u 17. i 18. stoljeću*, održane u Muzeju grada Zagreba od prosinca 2015. do kraja siječnja 2016., razgovarala je Vendi Jukić Buča u Zagrebu 15. veljače 2016.

Razgovor je preuzet s portala *Arheologija.br*

INTERVIEW WITH BORIS MAŠIĆ, MUSEUM ADVISOR IN ZAGREB CITY MUSEUM

In Zagreb on February 15, 2016, Vendi Jukić Buča conducted an interview with Boris Mašić, museum advisor and manager of the medieval archaeological collection of Zagreb City Museum, prompted by the *Sacred places of old Zagreb people – Pilgrimage destinations of Zagreb people in the 17th and 18th century*, held in Zagreb City Museum from December 2015 to the end of January 2016.

In the interview, Boris Mašić put forward his ideas about the tasks of a museum institution and the experiences of museum work, the challenge of transmitting museum knowledge.

He thinks that all researchers, whether archaeologists, medical professionals, botanists and computer scientists are always faced with five questions from journalists who want to know about the who, the what, the when, the where and the why. And there is often a sixth: the why. If in the primary museum processing of some object (and it is similar with archaeological finds in the field) we do not seek answers to these questions, the result of the work will just be a basic description of what is seen, data about dating, dimensions, composition, appearance and condition. Dry though they may be, these data are the basis of knowledge about the researched object, but unless this knowledge is upgraded with answers to the previously stated questions, because the object of our study is human activity in the past, we will not have properly carried out our task.

When he is talking about the challenge, he thinks it is to do with the fact that we are living in a time when the entertainment industry is an implacable competitor of the museum, offering contents that are frequently of high quality, increasingly often founding interpretation centres (often called museums) that popularise the heritage. In this context the museum object that is authentic testimony to the past is the only argument with which we can win over visitors, but the question arises of its being presented well enough to win over visitors and persuade them to spend some of their leisure time in a museum.

The exhibition *Sacred places of old Zagreb people – Pilgrimage destinations of Zagreb people in the 17th and 18th century* is produced in such a way as to withdraw the focus from the exhibit and place it on the context of the time and space from which it derives. During the inventory of the religious medals found in Remete and in Dolac in Zagreb, he realised that we know very little about the places and shrines from which the medals that we call pilgrims' come from. This was a stimulus for an exhibition explication of the destinations of the pilgrims, in which the medals became just a material confirmation of having made a pilgrimage to the shrine. Hence the exhibition approach was inverse: he did not wish to talk so much of the medals as of the places from which they were brought, for it seemed to him that only a smaller number of the 21 pilgrimage sites were known to the wider museum public. The medals were exhibited in display cabinets located on cylindrical bases on which there were texts and photographs about the destinations. As the floor plan of the cylinder is a dot or point, these cylinders were dots on a kind of map of Europe that they tried to stage in the entry space of the Museum. From the biggest dot, representing Zagreb, the visitor was offered the chance of selecting the shrine to which he or she would make a pilgrimage. At the exhibition, primary medium of museum communication, the curator was enabled with his own selection to create a particular manner of transmitting knowledge the quality of which depends only on the skill, talent and imagination of the creator. Hence, in his opinion, it is necessary that the catalogue of the exhibition should reflect the exhibition discourse, to be a kind of memory of that discourse, particularly if we bear it in mind that the exhibition is just one of the forms of museum communicating with users, but, because of the "magic of the original", certainly the most important and the most suggestive.